

**การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนา
ขององค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดอุดรธานี**
**People's Participation in Process of Development Plan
of Sub-district Administrative Organization in Udon Thani Province**

สรสรเสริญ คำภูแก้ว¹

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุดรธานี 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุดรธานี 3) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุดรธานี 4) ศึกษาปัญหาอุปสรรคการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุดรธานี และ 5) ศึกษาแนวทางในการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุดรธานี ใช้ระเบียบแบบแผนวิธีวิจัยแบบผสมโดยวิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ประชาชนที่มีสิทธิ์เลือกตั้ง จำนวน 384 คน ใน 19 ตำบล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ประชาชนที่เป็นกรรมการในคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น กรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และกรรมการติดตามและประเมินแผนพัฒนาท้องถิ่น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์

ผลการศึกษาพบว่า (1) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุดรธานี ในภาพรวมมีระดับการมีส่วนร่วมในระดับน้อย คือมีส่วนร่วมในระดับให้ข้อมูลข่าวสาร (To inform) (2) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านบุคคลกับการมีส่วนร่วม พบว่าปัจจัยด้านแรงจูงใจภายในมีความสัมพันธ์ทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 การวิเคราะห์ปัจจัยด้านองค์การบริหารส่วนตำบลกับการมีส่วนร่วมพบว่าทุกปัจจัยมีความสัมพันธ์ทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 (3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม มี 7 ตัวชี้วัด ได้แก่ คุณลักษณะส่วนบุคคล เจตคติ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักการมีส่วนร่วม และหลักความคุ้มค่า ส่วนปัจจัยที่ไม่ส่งผลหรือไม่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม มี 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ รางวัลหรือผลประโยชน์ ชื่อเสียงหรือการได้รับการยอมรับ การได้รับมอบอำนาจตามกฎหมาย หลักความโปร่งใส และหลักความรับผิดชอบ (4) ปัญหาอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ แรงจูงใจภายใน ปัจจัยด้านองค์การ ได้แก่ หลักนิติธรรม, หลักคุณธรรม, หลักการมีส่วนร่วม และหลักความคุ้มค่า (5) แนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ การเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วม ปัจจัยด้านองค์การ ได้แก่ การเสริมสร้างการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล โดยเฉพาะหลักนิติธรรม

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของประชาชน การวางแผน องค์การบริหารส่วนตำบล

¹ นักศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

Abstract

The objectives of the present study on the subject of “people’s participation in process of development plan of the sub-district administrative organizations in Udon Thani province” included 1) to study the level of people’s participation in the process of development plan of sub-district administrative organizations in Udon Thani province. 2) to study the correlation between personal factors and people’s participation in process of the development plan of the sub-district administrative organizations in Udon Thani province. 3) to study the factors that cause people’s participation in process of development plan of the sub-district administrative organizations in Udon Thani province. 4) to study problems or impediments that limited people’s participation in process of development plan of sub-district administrative organizations in Udon Thani province. And 5) to search for ways of promoting people’s participation in process of development plan of sub-district administrative organizations in Udon Thani province. The study was a combination of quantitative and qualitative research. The sample group used for the quantitative study consisted of 384 people who were entitled to voting right in 105 sub-districts, whereas the sample group for the qualitative study consisted of the people who were members of the local development committee, the committee for supporting the local development plan and the committee for following-up and evaluation the local development plan. The instrument for quantitative study was a questionnaire while an interview form was for qualitative study.

The result of the study showed that. (1) Level of people’s participation in process of development plan if sub-district in Udon Thani province, as a whole, was at the “low” level, The highest mark indicator was to inform, followed by to consult, to collaborate, to involve and to empower respectively. (2) An analysis of the correlation between personal factors and people’s participation in process of development plan of the sub-district administrative organizations in Udon Thani province found that intrinsic motivation factors were associated with people’s participation in a statistically significance level .05. The correlation between sub-district administrative organizations and people’s participation was significant at level .01. (3) Factors affected people’s participation including 7 indicators: individual, attitude, rules of law, virtue, accountability, participation and worthiness. The factors that did not affect participation including 4 indicators, they were reward or compensation, being recognized, authority, and transparency. (4) The barriers to participation in terms of individual factors included intrinsic motivations, while organization factors included rules of law, virtue, participation and worthiness. (5) Ways to promote participation, for individual factors, it included enhancing positive attitudes toward participation. For organization factors, it included the strengthening of duty to be compliance with the principles of good governance, particularly rules of law.

Keywords: people’s participation, planning, sub-district administrative organization

ความเป็นมาของปัญหา

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เป็นสิ่งที่สังคมไทยตื่นตัวและถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวาง หลังเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2535 (พฤษภาทมิฬ) (อรรถัย กักผล, 2552) อย่างไรก็ตาม สิทธิเสรีภาพ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนยังไม่ได้ได้รับการคุ้มครองหรือเปิดให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแท้จริง ด้วยมีปัญหาและอุปสรรคต่างๆ โดยเฉพาะปัญหาพื้นฐานที่นำมาซึ่งปัญหาอื่นๆ อีกมากมาย (พัชรี สิโรต, 2551) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กำหนดให้มีหมวดที่ว่าด้วยการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนโดยตรง (สถาบันพระปกเกล้า, 2552) โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลถือเป็นหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นที่เล็กและใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพัฒนาตำบล เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาท้องถิ่นทั้งในด้านโครงสร้างและในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน (พิเชษฐ วงศ์เกียรติขจร, 2552)

ที่ผ่านมาปัญหาอุปสรรคการมีส่วนร่วมของประชาชนพบว่าประชาชนยังขาดความตระหนักในเรื่องสิทธิและบทบาทหน้าที่ของตนเองและจิตสำนึกของความรู้สึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม อีกทั้งระบบราชการเดิมไม่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม มีระบบอุปถัมภ์และไม่กระจายอำนาจให้แก่ประชาชน ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ว่าจะเป็นปัจจัยด้านบุคคล ปัจจัยด้านชุมชน หรือปัจจัยด้านองค์การบริหารส่วนตำบลถือเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการผลักดันส่งเสริมให้ประชาชนเกิดการมีส่วนร่วมและการบรรลุอุดมการณ์ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ที่ผ่านมาการปกครองท้องถิ่นระบบนี้ทำให้ประชาชนห่างเหินจากกิจกรรมของท้องถิ่นโดยกิจกรรมของท้องถิ่นเป็นเรื่องของ

“นักการเมืองท้องถิ่น” เท่านั้น ทำให้ประชาชนไม่มีความรู้สึกว่าจะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นของตนเอง การเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือการเสียสละเพื่อท้องถิ่นจึงไม่มี เป็นปัญหาต่อการพัฒนาท้องถิ่น (สถาบันพระปกเกล้า, 2552)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยเป็นข้าราชการในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี จึงมีความสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุดรธานี ซึ่งเป็นจังหวัดอุดรธานีเป็นศูนย์ปฏิบัติการกลุ่มจังหวัดที่ตั้งขึ้นตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2551 เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงส่งเสริมให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลให้มากขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุดรธานี” มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุดรธานี
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุดรธานี
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุดรธานี

4. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุดรธานี

5. เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุดรธานี

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยมุ่งศึกษาระดับการมีส่วนร่วม ศึกษาความสัมพันธ์และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การมีส่วนร่วม ศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาของ องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุดรธานี

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรในการศึกษาครั้งนี้แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

2.1.1 ประชาชนที่เป็นกรรมการพัฒนาพัฒนาท้องถิ่น กรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และกรรมการติดตามและประเมินผล แผนพัฒนาท้องถิ่น

2.1.2 ประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งในแต่ละ องค์การบริหารส่วนตำบล

2.2 กลุ่มตัวอย่าง แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

2.2.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth interview) ได้แก่ ประชาชนที่เป็นกรรมการพัฒนาท้องถิ่น กรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และกรรมการติดตามและประเมินแผนพัฒนาท้องถิ่น

2.2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์การบริหารส่วนตำบล โดยใช้วิธี

สุ่มตัวอย่างบุคคลที่จะเป็นตัวแทนของประชากรที่ใช้ในการศึกษา

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

3.1 ตัวแปรอิสระ (Independent variables) แบ่งเป็น

3.1.1 ด้านประชาชน คือ แรงจูงใจ ใช้กรอบแนวคิดของ Wayne K. Hoy & Cecil G. Miskel (2008) ได้แก่ แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motives) ประกอบด้วย 1) คุณลักษณะส่วนบุคคล (Individual) 2) ทักษะ (Attitude) แรงจูงใจภายนอก (Extrinsic motives) ประกอบด้วย 1) รางวัล (Reward) หรือ ผลประโยชน์ (Compensation) 2) ชื่อเสียง (Famously) หรือ การได้รับการยอมรับ (To be recognized) 3) การได้รับมอบอำนาจตามกฎหมาย (Authority)

3.1.2 ด้านองค์การ คือการดำเนินงานของ องค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักธรรมาภิบาล (Good governance) ใช้กรอบแนวคิดของพระราชกฤษฎีกาว่า ด้วยหลักเกณฑ์และการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ประกอบด้วย 6 หลักการสำคัญ คือ 1) หลักนิติธรรม (Rule of law) 2) หลักคุณธรรม (Virtue) 3) หลักการมีส่วนร่วม (Participation) 4) หลักความโปร่งใส (Transparency) 5) หลักความรับผิดชอบ (Accountability) 6) หลักความคุ้มค่า (Worthiness)

3.2 ตัวแปรตาม (Dependent variables)

การศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนใน กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วน ตำบลในจังหวัดอุดรธานี” ใช้กรอบแนวคิดของ International Association for Public participation (IAP2) (1990) ประกอบด้วย 5 ระดับ ได้แก่

ระดับที่ 1 การมีส่วนร่วมในระดับให้ข้อมูล ข่าวสาร (To inform)

ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมในระดับปรึกษาหารือ
(To consult)

ระดับที่ 3 การมีส่วนร่วมในระดับเข้าไป
เกี่ยวข้อง (To involve)

ระดับที่ 4 การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความ
ร่วมมือ (To collaborate)

ระดับที่ 5 การมีส่วนร่วมในระดับมอบอำนาจ
ให้ประชาชน (To empower)

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 ระดับการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การ
บริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุดรธานี อยู่ในระดับต่ำถึง
ปานกลาง

สมมติฐานที่ 2 แรงจูงใจภายในของประชาชน มี
ความสัมพันธ์ต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนใน
กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหาร
ส่วนตำบล

สมมติฐานที่ 3 แรงจูงใจภายนอกของประชาชน
มีความสัมพันธ์ต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน
ในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหาร
ส่วนตำบล

สมมติฐานที่ 4 แรงจูงใจภายในของประชาชนมี
อิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการ
จัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล

สมมติฐานที่ 5 แรงจูงใจภายนอกของประชาชน
มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการ
จัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล

สมมติฐานที่ 6 ปัจจัยด้านองค์การ มี
ความสัมพันธ์ต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนใน
กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหาร
ส่วนตำบล

สมมติฐานที่ 7 ปัจจัยด้านองค์การมีอิทธิพลต่อ
ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำ
แผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบการ
ศึกษาวิจัยแบบผสม (Mixed research method)
กล่าวคือใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research)
สำหรับการเข้าถึงข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้นของประชาชน
ในเรื่องการมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนา
ขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุดรธานี เก็บ
รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างใน
ช่วงเวลานี้ และใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative
research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth
interview) สำหรับการเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสภาพ
ปัญหาในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การ
บริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุดรธานี โดยผู้วิจัยทำการ
เก็บข้อมูลเชิงปริมาณก่อนเพื่อให้ได้ข้อมูลในภาพกว้าง
ของชุดตัวแปรที่ส่งผลต่อกันแล้วนำมาวิเคราะห์แบบ
สถิติพรรณนา (Descriptive statistics) (วิชิต อยู่อิน และ
อำนาจ วังจัน, 2550) จากนั้นจึงใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ
สำหรับการเจาะลึกในประเด็นที่น่าสนใจ เพื่อให้ได้
ข้อมูลที่นำเชื่อถือและมีน้ำหนักในการนำข้อมูลไปสู่การ
วิเคราะห์เพิ่มมากขึ้น ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการวิจัยทั้งเชิง
ปริมาณและเชิงคุณภาพเป็นการตอบคำถามการวิจัย
และวัตถุประสงค์การวิจัยในข้อที่ 1 และข้อที่ 2 แล้ว
นำเสนอผลการวิเคราะห์แบบพรรณนาวิเคราะห์
(Descriptive analysis) สรุปอภิปรายผล และเสนอแนะ
ข้อมูลต่อไป

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) ประชากรที่เป็นประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งในองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุดรธานี และ 2) ประชากรที่เป็นกรรมการในคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น คณะกรรมการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และคณะกรรมการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่น

กลุ่มตัวอย่าง การศึกษาค้างนี้แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ การศึกษาเชิงปริมาณและการศึกษาเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในแต่ละกลุ่มประชากรจึงต้องแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษาเชิงปริมาณ และกลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษาเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษาเชิงปริมาณ
ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน คือ

1.1 ขั้นที่ 1 เลือกพื้นที่ที่จะใช้เป็นตัวอย่างในการศึกษา ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเขตพื้นที่ที่จะศึกษาได้แก่ จังหวัดอุดรธานีจำนวน 19 อำเภอ สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงโดยเลือกพื้นที่อำเภอละ 1 อบต. เนื่องจากประชากรมีความไม่แตกต่างกัน เพราะเป็น อบต.ขนาดเล็กเหมือนกัน โดยเลือกสุ่ม อบต. ที่มีประชากรมากที่สุดในแต่ละอำเภอ

1.2 สุ่มตัวอย่างประชาชนที่จะเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม จากประชากร 180,896 คน โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ R.V. Krejcie & D.W. Morgan (1970) ได้กลุ่มตัวอย่าง 384 คน จากนั้นหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละ อบต. โดยใช้สูตร

$$n_1 = \frac{N_1}{N} \times n$$

โดยที่

n_1 = จำนวนตัวอย่างในแต่ละ อบต.

N_1 = จำนวนประชากรในแต่ละ อบต.

N = จำนวนประชากรทั้งหมดที่จะศึกษา
(180,896)

n = จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด
ที่จะศึกษา (384)

2. กลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ การสุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน คือ

2.1 เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร Taro Yamane (1973) ร้อยละ 30 ของจำนวนประชากร (อบต.) ที่จะศึกษาในจังหวัดอุดรธานีทั้งหมด 19 อบต. สุ่มได้จำนวน 6 อบต.

2.2 เลือกพื้นที่ที่จะเป็นตัวอย่างในการศึกษา ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยเลือก อบต. ที่มีประชากรมากที่สุด 6 ลำดับแรก ในจำนวน 19 อบต.

2.3 เลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกรรมการพัฒนาท้องถิ่น กรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และกรรมการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยการสุ่มแบบง่ายโดยเลือกกรรมการคณะละ 1 คนจากกรรมการ 3 คณะ เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การตรวจสอบข้อมูล ใช้วิธีแบบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งประกอบด้วย การตรวจสอบจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล การตรวจสอบจากแบบสอบถาม และการตรวจสอบจากแบบสัมภาษณ์

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาสำหรับการวิจัยครั้งนี้มี 2 แบบ คือ 1) เครื่องมือแบบสอบถาม สำหรับการศึกษเชิงปริมาณ และ 2) เครื่องมือแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สำหรับการศึกษเชิงคุณภาพ

ขั้นตอนการหาความเที่ยงของแบบสอบถาม (Content validity) หลังจากที่ได้ดำเนินการปรับปรุงแบบสอบถามตามคำแนะนำของคณะกรรมการที่ปรึกษาเรียบร้อยแล้ว ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามที่ได้ทำการปรับปรุงแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาโดยใช้เทคนิค IOC (Index of Item Objective Congruence) ซึ่งผลการประเมินค่าความสอดคล้องของแบบสอบถามมีค่าตั้งแต่ 0.80 - 1.00 ทุกข้อคำถาม จากนั้นรายงานผลให้คณะกรรมการที่ปรึกษาทราบ

ขั้นตอนการวิเคราะห์ความเชื่อมั่น (Reliability analysis) ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามไปทดสอบ (Pre-test) กับประชาชนในเขตจังหวัดอุดรธานีซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างแต่มีลักษณะที่มีความคล้ายคลึงกันและนำมาหาความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค (Cronbach' alpha coefficient) (กัลยา วาณิชยปัญญา, 2550) ได้คะแนนความเชื่อมั่นเท่ากับ 1.00 จากนั้นจึงดำเนินการรายงานผลที่ได้ต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาเพื่อนำแบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้ศึกษาดำเนินการประสานงานกับมหาวิทยาลัยศรีปทุม เพื่อจัดทำหนังสือรับรองการเก็บข้อมูลสำหรับส่งถึงองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุดรธานี จำนวน 19 อบต. จากนั้นผู้ศึกษาและทีมงานผู้ช่วยผู้ศึกษาดำเนินการแจก

แบบสอบถามและเก็บแบบสอบถามด้วยตนเองตามระยะเวลาที่กำหนดไว้

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ศึกษาเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) รายบุคคล ตามช่วงระยะเวลาที่กำหนดไว้ โดยขั้นตอนการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพนี้กำหนดไว้ 2 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นก่อนสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาจะกล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการสัมภาษณ์ รวมทั้งหัวข้อการทำวิจัยโดยย่อ เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีความเข้าใจได้ตรงประเด็น

2. ขั้นสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาจัดเตรียมประเด็นคำถามต่างๆ แบบมีโครงสร้างไว้พร้อมแล้วเพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ปัญหาให้แก่ผู้สัมภาษณ์ หลังจากนั้นได้นำข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์มาเรียบเรียง และนำเสนอผลการวิเคราะห์แบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis) ต่อไป

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

จากตัวแปรที่กำหนดและข้อมูลที่รวบรวมได้ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์เพื่อหาคำตอบด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิเคราะห์สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

1. ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative data) ผู้ศึกษาใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

- 1.1 สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ Pearson (Pearson product moment) ผู้ศึกษาใช้การวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยจุดปัจจัยการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล และการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำ

แผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่ของจังหวัดอุดรธานี

1.2 สถิติอ้างอิง (Inference statistic) ผู้ศึกษาใช้การวิเคราะห์แบบถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) ใช้เพื่อศึกษาวิเคราะห์แบบถดถอยพหุคูณระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุดรธานี กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุดรธานี

1.3 สถิติพื้นฐาน (Basic statistic) เพื่ออธิบายลักษณะของกลุ่มตัวอย่างโดยหาความถี่ (Frequency) การกระจายอัตราส่วนร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

2. ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Quality data) ผู้ศึกษาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

2.1 เรียบเรียงข้อมูลจากเครื่องบันทึกเสียงและจากการจดบันทึกออกมาเป็นข้อความแล้วจำแนกออกเป็นประเด็นต่างๆ

2.1.1 ตรวจสอบข้อมูล โดยใช้วิธีแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อให้ข้อมูลการศึกษามีความน่าเชื่อถือและสมบูรณ์เพียงพอ ซึ่งประกอบด้วยการตรวจสอบด้านข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง และการตรวจสอบด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1) การตรวจสอบข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) รายนบุคคลจาก 3 ฝ่าย ประกอบด้วย กรรมการพัฒนาท้องถิ่น กรรมการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และกรรมการติดตามและประเมินผลการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยใช้คำถามชุดเดียวกัน หลังจากนั้นผู้ศึกษานำข้อมูลที่ได้มาจัดระบบและตรวจสอบข้อมูล

2) การตรวจสอบด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้ศึกษาใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 3 แบบ ประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และการจดบันทึกภาคสนาม (Field note) การค้นหาข้อมูลจากระบบสารสนเทศและการตรวจสอบจากเอกสารหลักฐานในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล การตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากเจ้าของผู้ซึ่งให้ข้อมูลนั้น ผู้ศึกษายืนยันความน่าเชื่อถือได้ (Reliability) ของข้อมูลด้วยการให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบและรับรองความถูกต้องพร้อมทั้งทักท้วงแก้ไข ให้ข้อคิดเห็นอื่นๆ เพิ่มเติม และยอมรับข้อมูลที่นำเสนอขึ้นทั้งนี้ข้อมูลดังกล่าวจะใช้ทั้งส่วนที่เป็นข้อมูลเบื้องต้นที่ได้จากการสัมภาษณ์และข้อมูลจากผู้ศึกษาได้เรียบเรียงวิเคราะห์และตีความแล้ว

2.2 สรุปข้อมูลแบบวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) อภิปรายผลข้อมูลตามทฤษฎีและปรากฏการณ์เพื่อสร้างข้อสรุปขบยอดและข้อเสนอแนะต่อไป

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมมีระดับการมีส่วนร่วมในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.13)

2. สรุปผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมมีความสัมพันธ์ทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ปัจจัยหากพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยด้านบุคคลไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหาร

ส่วนตำบลในจังหวัดอุดรธานี เมื่อพิจารณาเป็นรายตัวชี้วัด พบว่า แรงจูงใจภายใน ได้แก่ คุณลักษณะส่วนบุคคล และเจตคติ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุดรธานี ในระดับปรึกษาหารือ (To Consult) อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ส่วนการมีส่วนร่วมในระดับอื่นๆ ไม่มีความสัมพันธ์ และปัจจัยด้านองค์การ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความรับผิดชอบ หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม และหลักความคุ้มค่า มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุดรธานี ในทุกระดับ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

3. สรุปผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านบุคคลที่ส่งผลหรือมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุดรธานี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ แรงจูงใจภายใน ได้แก่ คุณลักษณะส่วนบุคคล และเจตคติ ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ รางวัลหรือผลประโยชน์ ชื่อเสียงหรือการได้รับการยอมรับ และการได้รับมอบอำนาจตามกฎหมาย ไม่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุดรธานี ส่วนปัจจัยด้านองค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความรับผิดชอบ หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม และหลักความคุ้มค่า มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุดรธานี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. สรุปผลการศึกษาปัญหาอุปสรรคการมีส่วนร่วม ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ แรงจูงใจภายใน ปัจจัยด้านองค์การ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักการมีส่วนร่วม และหลักความคุ้มค่า

5. สรุปผลการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ การเสริมสร้างเจตคติที่ต่อการมีส่วนร่วม ปัจจัยด้านองค์การ ได้แก่ การเสริมสร้างการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักนิติธรรม

อภิปรายผล

การมีส่วนร่วมในระดับให้ข้อมูลข่าวสาร (To inform) เป็นตัวแปรที่สามารถอธิบายระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุดรธานี ในระดับมากที่สุด ในประเด็นนี้สามารถอธิบายได้ว่าเป็นเพราะประชาชนเห็นว่าองค์การบริหารส่วนตำบลได้จัดให้มีการทำประชาคมหมู่บ้าน เพื่อชี้แจง ทำความเข้าใจ นำเสนอข้อมูล ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น เสนอปัญหา และความต้องการ ซึ่งเป็นสิ่งที่องค์การบริหารส่วนตำบลสามารถปฏิบัติและสื่อสารกับประชาชนได้รวดเร็วที่สุดเพราะเป็นลักษณะการมีส่วนร่วมที่จัดอยู่ในระดับพื้นฐานขั้นแรก สอดคล้องกับถวิลวดี บุรีกุล (2543) การจัดเวทีประชาคมเป็นเสมือนพิธีการ ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการตรวจสอบ ติดตามการประเมินผลและการปฏิบัติตามแผน และสอดคล้องกับข้อค้นพบในงานวิจัยของสิงห์ ปานะชา (2555) สอดคล้องกับงานวิจัยของสถาบันดำรงราชานุภาพ (2546) และงานวิจัยของนวลน้อย ตีรรัตน์ และคณะ (2546)

สรุปผลการวิจัย

การมีส่วนร่วมของประชาชนยังอยู่ในระดับต่ำ โดยการมีส่วนร่วมค่อนข้างจำกัดอยู่ในเรื่องของการรับรู้ ข้อมูลข่าวสารเป็นหลัก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. หน่วยงานภาครัฐโดยรัฐบาลต้องเร่งออกกฎหมายออกมารองรับสิทธิและการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เกิดขึ้นได้จริงในทางปฏิบัติ กำหนดมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตยทุกระดับ ในรูปแบบของกระบวนการที่หลากหลายหรือรูปแบบอื่นเพื่อให้ประชาชนมีความเข้มแข็งทางการเมือง

2. ภาคราชการจะต้องดำเนินการสนับสนุนให้เกิดการขับเคลื่อนกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังและต่อเนื่องทั้งในส่วนของภาคประชาชนและในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น การปลูกจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อหน้าที่พลเมืองของประเทศ การเสริมสร้างเจตคติที่ดีและเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการนโยบายสาธารณะทั้งของรัฐและท้องถิ่น ปลูกฝังอุดมการณ์ความเสียสละและมีจิตวิญญาณในการในการเป็นสมาชิกที่ของชุมชนและประเทศชาติ ส่งเสริมสนับสนุนงบประมาณการดำเนินงานที่สอดคล้องกับการทำงานของภาคประชาชน การจัดโครงสร้างกลไกรองรับการทำงานของภาคประชาชนที่จะขยายตัวมากขึ้นตามบทบาทหน้าที่ของภาคประชาชนที่มีการเปลี่ยนแปลงไป

3. รัฐบาลควรส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ ประสบการณ์การมีส่วนร่วมให้กับประชาชนให้สามารถเรียนรู้และพัฒนาการมีส่วนร่วมในทุกๆระดับ รวมทั้งร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมตรวจสอบ และร่วมประเมินผล

ในกระบวนการจัดทำแผนขององค์การบริหารส่วนตำบล เห็นความสำคัญของแผนพัฒนาและปฏิบัติได้จริง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาในเรื่องเดียวกันในเขตพื้นที่จังหวัดอื่น

2. ควรมีการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล ในลักษณะตัวแปรอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์ และส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล

3. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล

เอกสารอ้างอิง

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2550). สถิติสำหรับงานวิจัย.

พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ถวิลวดี บุรีกุล. (2543). แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : กองทุนสนับสนุนการวิจัย.

นวนน้อย ตีรรัตน์ และคณะ. (2546). รายงานผลการวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น.

พัชรี ลิโรส. (2551). คู่มือหรือแนวทางการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในระดับกระทรวงที่เป็นระดับนโยบาย. กรุงเทพฯ : ปิ่นเกล้าการพิมพ์.

พิเชษฐวรงค์เกียรติขจร. (2552). **แนวคิดยุทธศาสตร์ การบริหารพัฒนาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ในยุคโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพฯ : ปัญญาชน.

วิจิต ภู่อ้น และ อำนาจ วังจัน. (2550). **การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS**. กรุงเทพฯ: บริษัท พริน แอทมิ ประเทศไทยจำกัด.

สถาบันดำรงราชานุภาพ. (2546). **ปัญหาการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล**. รายงานการวิจัยสำนักปลัดกระทรวงมหาดไทยร่วมกับกองวิชาการและแผนงานกรมการปกครอง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น.

สถาบันพระปกเกล้า. (2552). **รายงานการศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ**. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.

สิงห์ ปานะชา. (2555). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไข ปัญหา ยาเสพติดขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่ชายแดนไทย-พม่า อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี**. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

อรทัย กักผล. (2552). **คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน สำหรับนักบริหารท้องถิ่น**. นนทบุรี : วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า.

Hoy, Wayne K. & Miskel, Cecil G. (2008). **Educational Administration Theory, Research, and Practice**. Boston : McGraw Hill Higher Education.

International Association for Publicipation (IAP2) (1990). **Spectrum of Public Participation**.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). "Determining Sample Size for Research Activities." **Psychological Measurement**.

Yamane, Taro. (1973). **Statistics: Introductory Analysis**. Tokyo: John Weather-Hall Inc.